«Ηρωισμός, σύγχρονοι ήρωες και εκπαίδευση – Ο ρόλος της θεατρικής αγωγής»

Φωτεινή Ψαθά, fpsatha@uniwa.gr
Ελένη Μουσένα, emousena@uniwa.gr

Ρόλος της εκπαίδευσης στην συγκρότηση της κοινωνικής και πολιτισμικής ταυτότητας

Η εκπαίδευση συμβάλει με πολύ καθοριστικό τρόπο στην ομαλή διαδοχή των γενεών και της κληρονομιάς τους, καθώς αποτελεί το **μέσο μετάδοσης αξιών** και συγκρότησης της κοινωνικής και πολιτισμικής **ταυτότητας**.

Στόχοι της εκπαίδευσης

-Κοινωνικοποίηση
-Αγωγή
-Διαμόρφωση προσωπικότητας

+

-Οικοδόμηση γνώσεων
-Ανάπτυξη δεξιοτήτων
-Διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών

Πολιτισμική κληρονομιά

Η πολιτισμική κληρονομιά:

- μεταφέρεται από γενιά σε γενιά
- αναδημιουργείται από τις κοινωνίες
- δίνει μια αίσθηση ταυτότητας και συνέχειας
- προωθεί τον σεβασμό στην πολιτισμική ποικιλομορφία
- αποτελεί πρακτική κατανόησης και σεβασμού του παρελθόντος

Δεξιότητες 21ου αιώνα και εκπαίδευση

Την δεκαετία του ’90, παρουσιάζεται μια αλλαγή και το κέντρο βάρους μετατοπίζεται .

Η παροχή γνώσεων στους μαθητές με τη στενή της έννοια μετατρέπεται πια σε προσπάθεια ανάπτυξης ατομικών και κοινωνικών τους δεξιοτήτων.

Η εκπαίδευση του 21ου αιώνα

Η εκπαίδευση του 21ου αιώνα οφείλει να θέσει τα θεμέλια που θα βοηθήσουν ένα παιδί να εξελιχθεί και να γίνει ένας ώριμος και υπεύθυνος ενήλικας, ο οποίος θα λειτουργεί ενεργά και εποικοδομητικά σε κάθε τομέα της κοινωνικής και πολιτισμικής δράσης.

Δεξιότητες

γνωστικές

Αναφέρονται:

στην ικανότητα κατανόησης πολύπλοκων ιδεών, στην αποτελεσματική προσαρμογή στο περιβάλλον, στη μάθηση μέσα από την εμπειρία, στην ανάπτυξη διαφόρων μορφών αιτιολόγησης, στην υπερνίκηση εμποδίων με τη βοήθεια της σκέψης.

κοινωνικο-συναισθηματικές

Αναφέρονται:

στις συμπεριφορές, τις στάσεις και τις αξίες που χρειάζεται ένα άτομο για να λειτουργεί αποτελεσματικά στις διαπροσωπικές και κοινωνικές καταστάσεις, αλλά και να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά και ηθικά τα καθημερινά του καθήκοντα και τις προκλήσεις.

Δεξιότητες 21ου αιώνα

Ο Fullan ορίζει τις δεξιότητες ως βαθύτερες μαθησιακές ικανότητες και υποστηρίζει ότι οι καλλιέργεια τους είναι εξαιρετικά σημαντική για την ζωή των παιδιών μελλοντικά.

Οι δεξιότητες αυτές είναι:

- Communication (Επικοινωνία)
- Collaboration (Συνεργασία)
- Creativity (Δημιουργικότητα)
- Critical Thinking (Κριτική Σκέψη)
- Citizenship (Πολιτότητα/Πολιτειότητα)
- Character Development (Διαμόρφωση Χαρακτήρα)

Αγωγή για την διαμόρφωση χαρακτήρων (Character Education)

Η εκπαίδευση χαρακτήρων είναι η διαδικασία εκμάθησης κοινών στάσεων, πεποιθήσεων και συμπεριφορών που είναι σημαντικό να έχουν οι άνθρωποι ως υπεύθυνοι πολίτες.

Η εκπαίδευση χαρακτήρων είναι η διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι μαθαίνουν να αλληλεπιδρούν με την κοινωνία, συνήθως μέσω της διδασκαλίας βασικών αρετών όπως το θάρρος και η δικαιοσύνη.

Τα συναισθήματα, οι σκέψεις και οι πράξεις λειτουργούν συνδυαστικά στον σχηματισμό του χαρακτήρα.

Η εκπαίδευση χαρακτήρων είναι η διδασκαλία των μαθητών στο πώς να ρυθμίζουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις ενέργειες τους σε φιλοκοινωνικές συμπεριφορές.

Αγωγή για την διαμόρφωση χαρακτήρων (Character Education)

Σύμφωνα με τον A. Kohn (1997) ο όρος Αγωγή για τη Διαμόρφωση του Χαρακτήρα, μπορεί να είναι διττός.

Η ευρύτερη έννοια: «*αναφέρεται σχεδόν σε οτιδήποτε αποπειρώνται να διδάξουν τα σχολεία πέρα από τα γνωστικά αντικείμενα και κυρίως σε ό,τι σχετίζεται με το να βοηθήσει τους μαθητές να γίνουν «καλοί άνθρωποι»*.

Η στενή έννοια, «*υποδηλώνει ένα συγκεκριμένο είδος ηθικής εκπαίδευσης το οποίο αντικατοπτρίζει όχι μόνο συγκεκριμένες αξίες, αλλά και συγκεκριμένες παραδοχές σχετικά με τη φύση των παιδιών και τον τρόπο που επιτυγχάνεται η μάθηση*».

Διδακτική της ηθικής εκπαίδευσης

Εκπαιδευτικοί οργανισμοί υποστηρίζουν ότι κάποιες ευρέως διαδεδομένες αξίες ή αρετές πρέπει να βρίσκονται στον πυρήνα των σχολικών αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών με σκοπό τη συστηματική καλλιέργεια του χαρακτήρα των μαθητών.

Τονίζουν ότι είναι απαραίτητη η ενσωμάτωση στην διδακτική διαδικασία παράλληλα της γνωστικής ανάπτυξης και της καλλιέργειας του χαρακτήρα μέσω του «ηθικού συλλογισμού, της λήψης αποφάσεων και της ηθικής αυτογνωσίας» (Lickona, 1993).

Ηθική και ηρωικά πρότυπα

Η έννοια χαρακτήρας διακρίνεται από τις έννοιες:

- Ιδιοσυγκρασία και προσωπικότητα,
- Ηθική

Η ηθική εκπαίδευση (moral education) αναφέρεται στον τρόπο που η εκπαίδευση μπορεί να εμπνεύσει, να προτείνει, να προάγει την ανάπτυξη των ηθικών εννοιών, αξιών και συμπεριφορών στα παιδιά (Wilson, 1996).

Στόχος της ηθικής εκπαίδευσης είναι να συμβάλλει στο χτίσιμο ενός ηθικού χαρακτήρα (moral character).

Ηρωισμός

Μια από αυτές τις έννοιες, η οποία εμπεριέχει αξίες και αρετές, που οφείλει να διαθέτει κάθε πολίτης, είναι αυτή του ηρωισμού.

Τα ηρωικά πρότυπα συμβάλλουν στην διαμόρφωση του χαρακτήρα και την καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη.

Ηρωικά πρότυπα

Στην σχολική εκπαίδευση τα ηρωικά πρότυπα συχνά χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα διδασκαλίας. Συνήθως δίνοντας πληροφορίες στους μαθητές για την ταυτότητα των ηρώων, τα επιτεύγματά τους και τον πολιτικό, κοινωνικό ή πολιτιστικό ρόλο που έπαιξαν.

Πολλοί επιστήμονες από το χώρο της ψυχολογίας και της παιδαγωγικής υποστηρίζουν ότι τα ηρωικά πρότυπα δύναται να χρησιμοποιηθούν και ως ένα μέσο εκπαιδευτικής παρέμβασης στοχεύοντας στην καλλιέργεια της συναισθηματικής και ηθικής ανάπτυξης των μαθητών.

Χαρακτηριστικά του Ήρωα

- Σε όλα τα κοινωνικά συστήματα, η έννοια της ηθικής συνδέεται με τα ηρωικά πρότυπα που επικρατούν τη δεδομένη στιγμή.
- Ένα άτομο για να χαρακτηριστεί ως ήρωας πρέπει να διαθέτει μια αίσθηση ευρέως αποδεκτής ηθικής, η οποία ξεπερνάει τα όρια του προσωπικού συμφέροντος, που δεν ανέχεται την αδικία και μένει σταθερός στις δεσμεύσεις του.
- Ήρωας δεν είναι μόνο ένα εξαιρετικό πρόσωπο αλλά και ένας συνηθισμένος πολίτης που εμφανίζει μια ασυνήθιστη πεποίθηση και επιμονή στο να κάνει το σωστό. Το άτομο αυτό διαθέτει χαρακτηριστικά συμπεριφοράς όπως γενναιότητα, αυτοθυσία, σοφία, ευαισθησία στις ανάγκες των άλλων, και σε γενικές γραμμές βάζει το κοινό συμφέρον πάνω από το ατομικό (Πλατσίδου,2001).

Θέατρο και ήρωας

Το θέατρο από την γέννηση του στην αρχαία Αθήνα εμφανίζει την παιδευτική του λειτουργία, την ιδιαίτερη αξία του ως μέσου αγωγής και ως μέσου ψυχικής και ηθικής κάθαρσης (Παπαδόπουλος, 2013)

Βασικός στόχος του θεάτρου, μεταξύ άλλων, είναι μέσω της αναπαραγωγής ηρωικών προτύπων, να διαπαιδαγωγήσει τον θεατή.

Ο ήρωας αποτελεί τον πυρήνα, το βασικότερο συστατικό στοιχείο κάθε αφηγηματικού είδους και ειδικότερα της θεατρικής τέχνης.

Θεατρική Αγωγή και Ήρωες

Το θέατρο στην εκπαίδευση εκμεταλλευόμενο αυτή την μοναδική δυναμική που αναπτύσσεται ανάμεσα στους ήρωες και στους συμμετέχοντες στο θεατρικό δράμα, καταφέρνει να μεταδώσει διαχρονικές αξίες και μηνύματα, με ποικίλους τρόπους και κυρίως μέσω του βιώματος.

Θεατρική Αγωγή και Ήρωες

Η Θεατρική Αγωγή αποτελεί μια παιδαγωγική διδακτική μεθοδολογία που ενεργοποιεί την ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή, την κριτική του σκέψη, τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την καινοτομία, δημιουργώντας ένα περιβάλλον δημιουργικής μάθησης, αξιοποιώντας τον μορφοπαιδαγωγικό χαρακτήρα του παιχνιδιού και της τέχνης του θεάτρου στην εκπαιδευτική πράξη(Κλαδάκη & Μαστροθανάσης, 2022).

Δραματικές ιστορίες για ήρωες (γυναίκες και άνδρες) στην ιστορία και στη μυθοπλασία προσελκύουν την προσοχή των μαθητών, κινούν το ενδιαφέρον τους και εγείρουν ερωτήματα μεταξύ τους που οδηγούν σε συζήτηση και προβληματισμό για τις αξίες.

Επιπλέον, οι ιστορίες (αληθινές ή φανταστικές) με ήρωες παρέχουν παραδείγματα αξιών που οι μαθητές μπορούν να αναγνωρίσουν και να ακολουθήσουν (Wynne & Ryan 1993).

Θεατρική Αγωγή και Ήρωες

Μέσω της ποικιλομορφίας των δημιουργικών διαδικασιών της θεατρικής εκπαίδευσης, οι μαθητές αναπτύσσουν επικοινωνιακές δεξιότητες, δημιουργούν και επινοούν τη δική τους ιστορία μέσα από συλλογική ομαδική εργασία, καλλιεργώντας δεξιότητες συνεργασίας εντός μιας ομάδας. Μέσα από δημιουργικές διαδικασίες οι μαθητές επιδεικνύουν αυτοπειθαρχία, ενσυναίσθηση, αυτοπεποίθηση.

Η έννοια της εκπαίδευσης για την διαμόρφωση χαρακτήρα ανέκαθεν αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος του θεάτρου και των θεμάτων τα οποία πραγματεύεται. Το θέατρο από την αρχαία εποχή έφερνε στο κέντρο αξίες και χαρακτηριστικά ηρώων-ανθρώπων που πίστευαν ότι για να είναι η κοινωνία πραγματικά δημοκρατική, οι πολίτες έπρεπε να διαθέτουν και να επιδεικνύουν αρχές και ιδιότητες αλτρουιστικές και ξεχωριστές. Η Θεατρική Αγωγή μπορεί να εμπνεύσει και να εμφυσήσει στους μαθητές αυτές τις αξίες.

Θεατρική Αγωγή και Ηρωικά πρότυπα

Η Θεατρική Αγωγή χρησιμοποιεί ιστορίες ηρώων από διάφορους πολιτισμούς σε διαφορετικά μέρη του κόσμου (Helbig και Perkins 1997). Εισάγει ήρωες από το παγκόσμιο δραματολόγιο αλλά και από την καθημερινότητα των παιδιών με στόχο την διδασκαλία ηθικών αρχών και συμπεριφοράς, χωρίς ηθικολογίες, αλλά στοχεύοντας στην προώθηση της συναισθηματικής και ηθικής ανάπτυξης τους.

Μέσα από την χρήση παγκόσμιων ιστοριών επιτυγχάνεται η σφαιρική και συγκριτική εξέταση ηρωικών πράξεων και αξιών που αντανακλούν πανανθρώπινες ιδέες, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να κατανοήσουν τη θεμελιώδη ενότητα της ανθρωπότητας και βοηθώντας τους να εκτιμήσουν τις κοινές ιδιότητες της ανθρωπότητας που διαπερνούν τους διαφορετικούς πολιτισμούς του κόσμου μας.

Συμπεράσματα

Η ηθική εκπαίδευση, η οποία βασίζεται σε αφηρημένες έννοιες, θα πρέπει να διδάσκεται παρέχοντας στα παιδιά συγκεκριμένες εμπειρίες που προσκαλούν την ενεργό συμμετοχή τους.

Η αγωγή για την διαμόρφωση χαρακτήρων είναι πιο αποτελεσματική όταν αρχίζει από νωρίς καθώς τα παιδιά μαθαίνουν μιμούμενοι τους ενήλικες και τους συνομηλίκους.

Η Θεατρική Αγωγή μέσω της μίμησης δια του παραδείγματος και της βιωματικής μάθησης αποτελεί ένα σημαντικό όχημα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η εκπαίδευση αξιών εντός σχολικού πλαισίου και μέσω της Θεατρικής Αγωγής μπορεί να μετατρέψει τις αξίες σε συνήθειες ώστε τα παιδιά όχι μόνο να διδάσκονται αλλά και να επιλέγουν να επιδεικνύουν σεβασμό, ειλικρίνεια, αγάπη, υπευθυνότητα, συνεργασία και ενσυναίσθηση.

Η Θεατρική Αγωγή διδάσκει αξίες και αρετές, που προωθούν πανανθρώπινες αξίες και τη δημιουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας.